

ՍԽԹԵՐԸ ՄԷՐԴԱՆ ՀԵՐԶՆԵՐՈՒ ՊԱԿ-
ՄԱՍԻՐ ԿԶԱ ՍԵՐԿԱԿԻԱՆԵՆ ՆՕ. 29 ԺԻ-
ԹԿԱԿԸ ՄԻՊԱԳԿԱՐՆԹԱ :

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԵՐԿՍԵՌՈՒ ՎԱՐՈՒՄԱՆ ԲՈՒՄԷԼԻ
ՀԻՍՏՈՐԻԱ

Կառավարական խնդիրն ամեն քաղաքականացեալ ազգաց համար խնդրոց առաջինն է և գլխաւորն ըլլալու է, այն ազգք որ առաւել կամ նըւազ քաղաքականացեալ է, և չընդունէր այն ճշմարտութիւնն, միանգամայն չը գործադրեր նորո՞ծ աւաւրման կարեւոր եղած միջոցներն, համառօտիւ ըսենք, թող չի պարծի իսկ մարդ եմըսելով:

Վաստորի ամենք Վրաց գտնուած հրկիզեալ գիւղի մը անհուններուն մէջ ազգային երկսեռ վարժարան մը կառուցեալ է. յիշեալ վարժարանի արդէն Հոգաբարձութիւնը տեսնելով որ աղջկանց վարժարանն իր փոքրկութեանն պատճառաւ չի պիտի բաւէ գիւղին սանուհեաց, և թէ սանուհիք վարժարանին անձկութեան պատճառաւ իրենց կարեւոր եղած շատ ուսմունքներէն զուրկ պիտի մնան, մտածեց յիշեալ վարժարանն սակաւ ինչ ընդարձակել և ահա այսօր շինութիւնն գրեթէ աւարտածի պէս է:

Արդարեւ մեծամեծ գովեստից արժանի է Հոգաբարձութեան շինութեան մասին գործադրած ջանքն ու եւտանդը որով առանց ստակ մ'ունենալու սկսաւ շինութիւնն, և անձանձորով բարեկէր թողալնոց ձեռնառութեանն գիւղում՝ վերջապէս կարող եղաւ իր վարժարան հասնել, և ահա այսօր յիշեալ գիւղն ունի իրեն համար ընդարձակ օղջկանց վարժարան մը ներքեւն ալ երկու խանութով:

Ազգային յառաջադիմութեան նուիրումով անձանց ձեռնառն չըլլալն կարծես մեր ազգին ամենամեծ մասին համար սկզբունք մ'եղած է, զոր բնաւ որ և է պարագայ չի կրնար ջնջել. ցաւ ի սիրտ իմ յայտնեմք զայս:

Յիշեալ նորաշէն վարժարանն այցելութիւն ընդունելն իսկոյն կրնան մեկաբերել այն ծանրածանր նեղութիւններն ընդ որովք ճնշուած է Հոգաբարձութիւնն մինչև որ չէնքն այն աստիճան յառաջացած է, միանգամայն կրնալ գուշակել իսկ, գիւղին ծայր աստիճանն ազգատիկ վիճակը տեսնելով, թէ Հոգաբարձութիւնն խիստ մեծ գործոյ մը ձեռնարկեր և յայտնի է որ պարտք աւերած է, ինչպէս որ այնպէս ալ է:

Բայց ցաւալի է տեսնել որ մինչդեռ Հոգաբարձութիւնն ազգայնոց ուսնցմէ գրամական ձեռնառութեան մասին յատուկական պատասխան կընդունի, միւս կողմանէ ալ ինչպէս կը լսեմք, և Ասիոյ վերջին թերթերուն մէջ իսկ կը կարդամք, Տնտ. խորհուրդն չգիտենք ինչ պատճառաւ, չուզելով իւր նախորդին սրոյնան հետեւիլ, չուզելով Ուսումնական խորհուրդոյ և Քաղ. մարմնոյ հաստատուական աղբարարութեանց անսալ, չուզելով վերջապէս գիւղին Հոգաբարձութեան կողմանէ անդադար տեղի ունեցած թախանձանայն ունկնդրել, բաւական ժամանակէ հետեւ վճարած չէ այն 150 դահեկան տոմսականն որ յիշեալ գիւղի վարժարանին վճարուել որոշուած է, և ինչքէն ալ կերպով մը տեղի տուած է Հոգաբարձութեան արդէն կրած նեղութեանց ծանրանալուն:

Ազգ. վարժարանաց ձեռնառն գրտնելի ամէն անհատի անհրաժեշտ պարտքն է, մանաւանդ այնպիսի վարժարանաց, որոց ինչ վիճակի մէջ գրտնելի:

նուիրն արեւու պէս ակնեւ կը տեսնուի. Արդ. մինչդեռ ազգայինք ուսնք իրենց անձնական քաղկէն քիչ չառ յիշեալ վարժարանին կը նպաստեն, չեմք կրնար հասկընալ թէ ազգային պաշտօնական մարմնոյ մը ազգին ստակը ազգին մէկ աղքատիկ և մատաղբարձ գտնէն խնայելն և ցարդ այդ մասին լուրսիւն պահելն ինչ նշանակութիւն ունի:

Տիւնքի կիւն սառած մոգուց պուշուգ րոտտէլերինտէ, Բուժելի Հիսար մէթէպի գըզ վէ էրքէք շակիրտանը, սէքիզ նէֆէրի գըզ վէ 20 նէֆէրի էրքէք օլտուղու, վէ 2 դաւըղա րազիպ օլտուղուր հալտէ, Խըտիվի Մըսըր հազրէթէրինն միւրկէնտէքեային եւալըսէ օնիւնէ կիտէրէք, քէօլէրինտէ պիր գըզ մէթէպի ինչու իլլէմէնէ հիւմ մէթ իլլէմէլէրի գըզմէնտէ, Խըտիվի միւշարիլէյ հազրէթէրինէ պիրգըթաւ արդուհալ թագտիմ իլլէմէք իսթէմիլէր, վէ պու սըրաւա, պին պաշը Ալի պէյ կէլիպ, մէքըիւր իսթիտէնտէյի ալըպ, Խըտիվի միւշարիլէյ հազրէթէրինէ թագտիմ իլլէմիլ վէ միւշարիլէյ հազրէթէրի թագաթընտէն իսթիտալըր գապուլ օլունարտգ 50 ատէտ լիւրս իհան պուլըրուլտուգ տան մաատա, մէթէպիլէրինն ինչու օլունաւաղը վատ օլունմիւշ տուր:

ՔԻՕԹԱՆԻՍԱՏԱՆ ՄԷՔԹՈՒՊ
... ՄԻԼԷԼԻՖ,

Հայրենիք դազթաւընն Ն. 149 նիւսիստէն, քէօթաւալէ ալէյհիտէ քիւլիլէն քիզպ վէ իֆթիւրալըր շամիլ պիր պահս կէօրիւմիլ տիւր:

Պահսը մէքըիւրուն մատիլ մէնֆուրու շու ազլիւթտան իպալէթ տիրքի, կիւյա Մահմանդուրութեան գործադիր տեսիլ Արթ. Ստեփան վարդապետ Արզումանեան, Երեւան խաչկիւրակի կիւնիւ քէօթաւալ Ս. Թորոս եկեղեցիսինտէ, գիրք վագթը Սրբազան Պատրիարք Հայր մէթուպուրուն մաալինի տուլ իտէրէք, հոգեւոր յորդորանքարտան մաատա պիր շէյ տէմէտիկի, Պագաթ ժամերգութիւն խիթամ պուլտուգտա, խուցա չըգըպ օթուրուղու վագթը, կիւեա Սահմանադրութիւն իճրաթընա մուխալիֆէթ իտէնէր թագաթընտէն ալթը նէֆէր քիմէնէլէր կէլիպ վարդապետի տէօյէրէք, վէ ճիւպպէսինի տէ երըթըպ վէ կիւեա Ս. Պատրիարք հայր հազրէթէրինէ վէ Ազգ. վարչութիւնն հայհայտնըար իթտիլէրին, վէ վարդապետի միւսմիլէյս պիր թագրիպ Սր. Աստուածածին եկեղեցիս առաջ նորդարանընա եթիլէրէք տիւշիւպ պաեւըտըր, վէ մահէլի հիւքիւմէթի տէ իշտէրէք վագիֆէ իթմէտիկի, վէ առաջնորդ մուարազալարընէ պիտա. յէթինտէն պէրու, պէօլլէ վագիֆէսիգ տալըրանմասը, քիզպ վէ իֆթիւրալըրընտէն, վէ պու միսիլուլէրին իճրայի թէէտիպլէրի միւթալէպէսինտէն իպալէթ պուլունմուշ տուր:

Քիզպ վէ իֆթիւրալըրտան իպալէթ տէտիք. գիրա, վարդապետի միւսմիլէյս եթմիլ մէքպուրտա Ս. Թորոս եկեղեցիսինտէ հոգեւոր յորդորանըրալ իթմէմիլ տիր, Ելլա ճնօտուլագաթըր թէքմէ վուրուլմագ, իշթէ սիւզին իշթիքեանըր բաթրիլտանէ տիլնէմէմիլ տիր, պիւրիւմիսինիզ, պէն առաւը նէֆի իթտիլէպլիլիլիմ, պէն պիր ուֆագ իշէքիմ, գօզաեանըն պուրունուտ տիւշիւրիւրիմ. իշթէ պէն օ Ստեփան վարդապետիմ քի,

Սահմանադրութիւն գալկասընտա, խաթանպուրտա ճէօմաթըն էօնիւնէ տիւշիւպ, վագիֆէսիլիլի վէ գօրգագըրըր իշին Հոգեւոյս Ստեփաննոս Արքեպիսկոպոս տեղապահը աթուոնտան չէքիպ, վէ բաթրիլտանէ մէրտիմէնտէն աշաղը եուլարուտըմ, վէ բաթրիլտանէյի գաբաթտըմ կիպի պուլ խաթ իլէ Հալէպ ուրդանլարըր գատար ուղուն ուղուն մաալըր սէօլլէյիպ, վէ գուրուլուպ գապարըպ քէնախի իշին մէտիլէլէր օգուտուղունտա, ճէօմաթըն իշինտէ պիր կիւլիւշմէք տիր պաշար, վէ ագըպէթքեար վարդապետի միւսմիլէյս իթտիկի ընդալէթին ճուրճինտա չըգըպ մաախարա օլտուղունու կիւլիլէ ֆէրգիւտէպիլիպ, տէյիլ ժամտան սօնրա, Ելլա Աւաքեւոյ վագթընա գատար անագա տուրապիլիպ, ժամտան չըգար, վէ խուցա կիթտիկինտէ, խալիլ քիմէլէր վարըպ խաքիբայէ երեզ սիւրէրէք, լէֆէնտիմ սիգ պու մէտտահլըլարըր քէօլիւնիլտէ սէօլլէյին, ֆագաթ, պիզ եաբտըրընը հիլլէլի ինթիւալըրըն հիւ պիրիսինի գապուլ իթմէյօրուղ կիպի ճէվապլար իւզէրինէ, միւսմիլէյսին գաղապլըր շամաթալըրընտան, ժամտան չըգան իզտիհամ քէֆինէ տուրուպ, վէլհալըլ «Հայր սուրբ, պուրունմուղ տիւշէնէք չիշէյի գօզլամալըր, նէ» տիր շամաթանըր, պուլուրունուղ տիւշարըր» տէտիլլէրինտէ, միւսմիլէյս ժամտան չըգըպ, տէյիլ քի պաեւըմագ իշին Սր. Աստուածածին եկեղեցիսինէ կիտէր, խալիլ, Ելլա մոզլու հիւքիւմէթ գօնաղընա վարըպ զիւր օլունան իֆթիւրալըր մաէլինտէ պիր թագրիւր եաղաթըր թագտիմ իլլէտիքտէ, տէյիլ քի հիւքիւմէթ վագիֆէսիլիլէր իտէր, խալիլ, Ելլա տէրագապ միւսմիլէյսին տալա իթտիկի ալթը քիլիլէր զապիլիւնէլէր կիւտէրիլ իսէ տէ, քիլիւտէթիւթագրիլտէն վէ իֆթիւրալըրտան իւպպէրտար օլարագ տաղըրմագ իսթէմէլէր, վէ քէյիլիլէթին տէյիլ շունա պուլա, Ելլա ճիւլէսինէ ալիտ պիր մաատա օլուպ, ճիւլէթէն մուհաքէմէսինէ հաղը պուլունտուղալըրըն թապուր աղաթ հաճի խալիլ աղաթաւարղու իֆատիլէրինտէ, ագըպէթքեար վարդապետի միւսմիլէյս պէրալիլիլէր զամը Սէնիլլէ մուհաքէմէյէ պուլուրմասը, հիւքիւմէթտէն իսթար օլունտուգտա իթթինտէ իթմիլ տիր:

Պահսը մէքըիւր պէօլլէ քիմէլէրին սէրիան բաթրիլտանէտէն թէէտիպիլի մաթլուպ իտէրէք, պիր մագամ «տէր» էվլէլա քէնտինին գուլվէթինի երիւրիւմէլի, վէ սօնրա նիզամէն իճրաթըն, իսթի պիլմէլի տիր Հայրենիք վէ եախօտ պահսը մէքըիւրուն սահապը քի, միւլիթէրի հագըրընտա ճէգա վար տըր, վէ պիլա մուհաքէմէ, վէ պիլա թահգիլագաթ հիւքմ մուղալիլի նիզամը Սէնիլլէ տիր, վէ բաթրիլտանէմիլ տալիլ պէօլլէ անխոհմէն պիր կիտիլի հիւ պիր վագթըրտա գապուլ վէ թէրմիլ իթմէլ:

Միւլէլիֆ, վարդապետի միւսմիլէյսին Սահմանադրութիւն իճրաթընտա իլլէտիլի հիլլէ ինչըմագըրըրըր, վէ օնուհագա վէ ընդալէթ ինթիւալըրըն պաշադաւա զագթէրընըրալ իւտն իտէնէյիմիլտէն, շիմիլիլէր շու գատա. ընըն Սահմանադրութեան տէրմիլ ընէմալ պապընտա:

6 յունիս 1873 Քէօթաւալէ (8 իմըս)

Պալէտաթի ալթը իմզալը մահգէրտէ, Արթ. Ստեփան վարդապետ ալէյհիտէ եաղըրալար սահիլ օլտուղու հալտէ, մոզլուսու շաեանըր թէէսալիֆ տիր, իսթի, ումարըր քի, բաթրիլտանէ պիր ան էվլէլ պուլունու թահագըրընա հիւմէթ իլէ, իճապը իճրաթընա միւսաթաթ իտէր:

ՍՕՆ ՀԱՎԱՍՏԻՍԼԻՐ
ԻՐԱՆ ՇԱՀԸ

Լօնտա 5 յուլիս
Ինկիլթէրա գըրալիշաթը, շահ հագըրէթէրինէ, ժարըթիլէր նըշանը վէ իրան սատրապմէնա Էթուալ տէզ Էնտ (Հինտիսթան երալըր) նըշանը վիրմիլ տիր:

Բարիս 6 յուլիս
Շահ հագըրէթէրի, ախաթըն սաթթ 6 յունիս պուրաթա վաթըր օլուպ, Մարէշալ Մար Մահսն վէ Ս. Թիւք տըր Պըրօկի թարաթընտան գապուլ օլունտու Շահը միւշարիլէյս հագըրէթէրի, Արգ տըր թըրիօնֆ նամ մահէլլէ վիրունտէնտէ, տայիլէյի պէլէտիլէ վէ Սէն շէհրէ միլին թարաթընտան վէ Պուրպոն սէրաթընտա, միլլէթ մէճիսիլ ըէյիսի թարաթընտան գապուլ օլունմուշ տուր, իզտիհամ բէք չօք իտի վէ, Շահ հագըրէթէրի հիւսնի թէվէնէնէլէ գապուլ օլունտու:

Լօնտա 5 յուլիս
Շահ հագըրէթէրի, պարոն Բէօլթէրի հուզուրունա գապուլ իլէ, միւսմիլէյսին, իրանտա թաապիլուր իթտիլ ինչաթըր իճրա իթմէք իշին, իճապ իտէն մուսվէնէթի իթթ իտէնէլիլիլ թէէմին իլլէմիլ տիր:

ԻՐԱՆ
Թէհէրան 5 յուլիս
Պարոն Բէօլթըրըն ինկիլիզ միւհէնտիլէրի, Թէհէրանտան Գապիլէնտէք չըմէնտըթէր ինչաթը իշին 50 միլ գաաթար եթըրն խարիթաթըն չըգարմըլտըր: Մէրգուլ միւհէնտիլէրտէն պագըրըր, Գապիլէնտէն Բէլթէ գատար օլուն չըմէնտըթէրին կէլէնէլի մահէլլէրի թարիլի իլլէմէք իւզըր Բէլթէ աղիմէթ իլլէմիլէլ տիր:

ԻնիվԱ
Սէն Բէթըրապուրիլ 6 յուլիս
Ինիվա խաթը, վիւքէտըր իլէ պիրլիքտէ, ինիվա շէհրինէ ալթէթիլէ, պիլա շարթ Բուսարա թէօլիմ օլունտուր: Միւշարիլէյս ըիսեթիլ քեամիլէ իլէ թահլըր մուհաթագաթ գօնուլմիւշ տուր:

ԱԼՄԱՆԵԱ
Պէրլին 4 յուլիս
Հիւքիւմէթ, քիւլիլէթիլիլէ Ամէրիգա իսթիլըրալը սէհիմէրինտէն սաթըն ալտը:

ՖԵՐԻՍ
Բարիս, 4 յուլիս
Ֆըրանսանըն թիճարէթ մէճիլիլի, զագթէթալը իւզէրինէ պիր վէրկի վագ վէ սայիլ վիրկիլէրին տալիլ արթըրըրմասընըր թէքիլիլ իլլէմիլ տիր:

5 յուլիս
Ֆըրանսա միլլէթ մէճիլիլի հոկտեմբէր սօնունտա թաթիլ իտէնէք տիր:

ԹԻԻՃՃԱՐԻՅԻ

Լիպըրուլ 5 յուլիս
Միտիլիկ Նիւ Օրլէանս բամուղը, բէնա 9 1/8
Տօլարա էյի ճիւս 6 1/8
Պու կիւնքի սաթըր 10,000 պալէա
Բիւսա աղըր

Լօնտա 5 յուլիս
Աֆիօն 22 00

րգութեան, պու կիպի մեղհեպ թեպ-
 ան լըգընաւաբն իգըրընը գա-
 իթմեան մեղմուր թայեին օլու-
 Պէյլիքճի պէլին հուղուրունա չը-
 քգ, քէնտի նիեթթիին թեքը-
 պեան իլլեթիկինտէ, միւմաի-
 մերգութեան իչ պու թեպտիլի
 ւ իւղեթինէ պիր իլիճէ տիլիւն։

